

Monique Bronkhorst

LENA

Liefde tegen beter weten in,
de onverwoestbare kracht van een Edamse vrouw

Monique Bronkhorst © 2016

Eerste druk oktober 2016

Uitgeverij Paris Books

Omslagontwerp Christian Zomer

ISBN 978-94-92179-35-7

NUR 301

www.parisbooks.eu

www.boekjeopenoverschrijven.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van uitgeverij Paris Books, Prins Hendrikstraat 28, 2411 CT Bodegraven.

No part of this book may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from Paris Books, Prins Hendrikstraat 28, 2411 CT Bodegraven.

*Voor Arthur en Susanne, voor Indi en Zoila,
opdat dit verhaal jullie inspireert om jullie dromen waar te maken,
want als je de toekomst wilt veranderen, moet je het verleden kennen.*

1.

Een maand voor haar eenentwintigste verjaardag stond Lena Storm op om de emmer met sop te legen in de Voorhaven. Meteen begon alles om haar heen te draaien. Ze greep zich vast aan de deurpost tot de duizeligheid verdween. Zweet drupte van haar voorhoofd, terwijl de junimaand in 1932 niet extreem warm was. Gelukkig, hierna kon ze even uitrusten. Ze was de laatste tijd zo snel moe. Misschien had ze een buikgriepje onder de leden. Eten stond haar tegen en haar ledematen voelden zwaar aan. Het liefste wilde ze even gaan zitten om uit te rusten, maar dat zou moeder zeker niet toelaten. Ze had weer een hele lijst karweitjes bedacht: kippen voeren, aardappels schillen, kleden kloppen, stoep schrobben, beddengoed luchten en nu dus de vloer boenen.

Dat was nu eenmaal het lot van de oudste dochter, bedacht Lena. Na haar kwamen nog zes kinderen, dus er was altijd veel te doen. Haar vriendin, Marga, was de jongste thuis en had het veel gemakkelijker. Zij hoefde nooit de vloer te boenen. En toch: moeder kon soms echt overdrijven als het om schoonmaken ging. Als Lena later haar eigen gezin had, zou ze het heel anders aanpakken. Dat was zeker. Ze wilde dolgraag veel kinderen en dan zou ze de tijd nemen om leuke dingen met ze te doen, zoals ze nu deed met haar jongere zusjes als ze de kans kreeg. Een huis met kinderen werd nu eenmaal sneller vuil. Dat gaf toch niets?

Ze veegde haar voorhoofd af met de punt van haar schort, stak de weg over om het vuile water in de gracht te gooien en liep met de lege emmer weer naar binnen. Ze moest zo meteen eens kijken of er nog maagtabletten in het medicijnkastje lagen. Als ze beter at, zou de duizeligheid ook wel verdwijnen.

Maagtabletten! Gejaagd keek ze om zich heen, alsof de keurig opgestapelde kratten met groenten haar gerust konden stellen; alsof de glimmend geboende vloer de gedachte kon verdrijven, die zich plotseling als een winkelhaak in een nieuwe jurk aan haar had opgedrongen. Diezelfde ochtend nog had ze iemand over maagtabletten horen praten. Ze zag het weer voor zich: een vrouw uit het dorp, die op ongeveer deze plek in de winkel had gestaan, haar handen op haar dikke buik en een tevreden glimlach om haar mond.

‘U zult snel genoeg van uw kwaaltje verlost zijn’, had moeder gezegd, terwijl ze de aardappelen afwoog in de weegschaal. ‘Bij mij was het precies zo, in die laatste maand. Bij de eerste kon ik alleen rechtop zittend slapen.’

Koortsachtig dacht Lena na. Wanneer had ze haar laatste menstruatie gehad? Was dat niet veel te lang geleden? Ze sloeg een kruisje en haastte zich de trap op, naar haar kamer. Als oudste dochter had ze het privilege van een eigen kamer, terwijl haar broers en zusjes een

kamer met zijn tweeën of drieën moesten delen. Het was natuurlijk geen grote kamer. Er stond een bed en een kastje, meer niet, maar Lena was er blij mee. Ze rommelde in de lade onder haar bed, tussen de lakens, keukendoeken en handdoeken die ze voor haar uitzet had geborduurd. Daar lag het schriftje waarin ze belangrijke data noteerde. Haastig bladerde ze door het boekje. Pagina voor pagina was gevuld met haar regelmatige handschrift.

Op een van de laatste bladzijden hield ze haar menstruaties bij. De laatste datum was 15 april, zes weken geleden. Zes! Kon ze vergeten zijn de volgende menstruatie te noteren? Nee, daar was ze altijd heel precies in. Ze controleerde de stapel doekjes die ze tijdens haar menstruaties gebruikte en die keurig gestreken op een stapeltje in de kast lagen. Ze kon het niet meer ontkennen, ze was ruim twee weken over tijd.

Een golf van misselijkheid overspoelde Lena en ze wist nog maar net op tijd de po onder haar bed vandaan te halen om haar middageten in uit te spugen. Hijgend bleef ze op de vloer over de po gebogen zitten tot haar hoofd weer helder zou worden. Ondanks de koelte van haar kamer liepen druppels zweet langs haar slapen naar beneden.

Het kwam door hem. Hij had haar wijsgemaakt dat er niets kon gebeuren.

‘Laat mij maar begaan’, had hij gezegd.

Lena had aangenomen dat Henk Damstra alles wist van dat soort dingen. Hij was een man van de wereld, vijf jaar ouder dan zij, en had altijd een antwoord paraat. Met zijn kortgeknipte bruine haar, zijn transparante montuurloze bril en zijn hoge voorhoofd was hij waarschijnlijk niet de knapste man in Edam, maar er was iets aan hem. Hij was het soort man dat mensen een tweede keer liet kijken. Was het zijn zelfverzekerde houding? De manier waarop zijn ogen twinkelden als hij zijn hoed voor je afnam? Ze wist het niet. Voor haar was hij gewoon de meest bijzondere, charmante en wilskrachtige man die ze ooit had gezien en ze was als een blok voor hem gevallen.

Ze had nooit gedacht dat hij haar, de dochter van de groenteboer, zelfs maar zou zien staan. Zij was immers maar zo gewoontjes met haar korte donkere krulhaar en verlegen glimlach. Ze kenden elkaar natuurlijk al langer. Hun ouders gingen naar dezelfde kerk en ze kwam hem wel eens tegen op straat. Maar ze hadden nooit een woord met elkaar gewisseld en tot de jaarlijkse Winkelweek in september had ze nooit het idee gehad dat hij haar had opgemerkt.

Zo lang als ze zich kon herinneren, keek Lena uit naar de Winkelweek vanwege de kermis die deze feestweek luister bijzette. Altijd als Louis Vallentgoed met zijn grote woonwagen vol schommelschuiten het Damplein op reed, stond Lena met haar broers en

zusjes langs de weg te kijken. Vanaf dat moment gunde ze vader geen rust meer. Dan zeurde ze net zo lang tot hij voor ieder een Ridderkaart kocht, waarmee ze in vijf verschillende attracties mochten.

‘Niks tegen moeder zeggen hoor’, zei hij altijd, terwijl hij hun de kaartjes in de handen drukte.

Maar deze keer was er geen kermis tijdens de Winkelweek. Het rooms-katholieke Kruisverbond had het gemeentebestuur ervan overtuigd de kermis af te schaffen. De strenggelovige katholieken, waar ook moeder tot behoorde, ergerden zich al jaren aan de grote hoeveelheden alcoholische drank die tijdens de feestweek over de toonbank gingen. Een dergelijk festijn paste niet in deze economisch onzekere tijden, meende ook het gemeentebestuur, maar vader vond dat flauwekul. De kermis gaf juist altijd een financiële impuls aan de horecaondernemers en de winkeliers en hij vond het volkomen terecht dat de Middenstandsvereniging, die de wensen van de winkeliers in Edam verwoordde, het er niet bij liet zitten. Dus kwam er tijdens de Winkelweek een floralia-tentoonstelling en werden er sportwedstrijden gehouden met een kermesse d’été op zondag. De opbrengst van deze bazaar was bestemd voor de minderbedeelden en daar kon natuurlijk niemand op tegen zijn.

Op zondagmiddag was er bovendien dansmuziek in café Hof van Holland en vader stemde erin toe zijn twee oudste dochters, Lena en Gerda, mee te nemen om te gaan dansen. Hij had er lol in gehad zijn meisjes de Charleston te leren en er waren genoeg jongemannen die met hen wilden dansen. Zo was Lena giechelend en verhit ook in de armen van Henk beland voor een vlotte dans. Hij was zo anders dan andere mannen, zo los en vrij. De manier waarop hij haar elleboog ondersteunde en een plukje haar uit haar gezicht streek gaf haar het gevoel dat ze voor hem bijzonder was. Aan het einde van de dans bracht hij zijn gezicht net iets dichterbij het hare dan gepast was en fluisterde: ‘Je brengt alle mannen het hoofd op hol met die prachtige benen’. Lena voelde hoe ze begon te blozen en Henk had het vast gezien, want hij lachte en kuste met een theatraal gebaar haar hand voor hij haar losliet.

Misschien was het daar wel bij gebleven als ze niet een betrekking als huishoudelijke hulp had gekregen bij Henks ouders, die met hun drie zoons in het sluiswachtershuisje op De Bult woonden. Meneer Damstra was dan ook sinds zijn pensioneren sluiswachter voor het Diendersluisje.

Op haar eerste dag als werkster goot Lena juist de aardappelen af toen Henk de keuken binnenkwam. Zelfs in zijn werkkleren zag hij er knap uit. Zijn modieuze brilletje gaf hem iets geleerds en ze vond dat hij op zijn vader leek. Johannes Damstra moest de zeventig al

gepasseerd zijn, en nog was aan hem te zien dat hij een belangrijk man moest zijn geweest. In de kerk verscheen hij altijd in driedelig pak met een horloge aan een glimmende ketting in het borstzakje en een zwarte gleufhoed met fluwelen band op het hoofd – maar dat was het niet. Er was iets in zijn voorkomen wat hem onderscheidde van anderen en zijn jongste zoon had dat precies zo. Met een brede glimlach nam Henk zijn pet voor Lena af en mompelde iets over jong vrouwelijk schoon in de keuken van zijn moeder. Opnieuw voelde ze haar wangen kleuren en snel draaide ze hem de rug toe en zette het eten op tafel. Het lukte haar zijn blik te ontwijken tot iedereen aan tafel zat.

Tijdens het eten hield ze haar ogen gericht op haar bord en luisterde naar de gesprekken die zo anders waren dan bij haar thuis. Met luide stem voerde Henk discussies met zijn broer Bernard over de politiek, de werkgelegenheid en over de kampioenschappen vrachtwagentrekken die elk jaar rond deze tijd gehouden werden. Ondanks zijn smalle postuur was Henk vorig jaar kampioen geworden, maar volgens Bernard was dat puur geluk geweest en er werden grote geldbedragen ingezet op de afloop van de wedstrijden voor dit jaar, tot meneer Damstra besloot dat het genoeg was.

Toen Henk vervolgens zijn aandacht op Lena richtte, moest ze hem wel aankijken.

‘Dus je komt moeder helpen met het huishouden?’ zei hij.

Het was eigenlijk geen vraag, maar Lena knikte.

‘En, wat vind je ervan tot nu toe?’

Alle blikken waren nu op haar gericht en op Henks gezicht meende ze een vermaakt glimlachje te zien. Ze schoof heen en weer op haar stoel en keek mevrouw Damstra even kort aan.

‘O, eh, het is hier heel anders dan bij ons. Ik ben de oudste thuis en mijn broers en zusjes maken altijd veel drukte.’

‘En wij niet?’

Koortsachtig probeerde ze te bedenken wat ze daar nu weer op moest zeggen zonder onbeleefd over te komen. Ze besloot het over een andere boeg te gooien.

‘Dat is een mooie bestelwagen, die je voor de deur hebt staan.’

Bijna niemand in de stad had een auto; laat staan een bestelwagen. Ze wist dat Henk iets deed in de wegenbouw en de halve stad had het erover dat hij van zijn spaarcenten een bestelwagen had gekocht.

Ze zag meteen dat ze het juiste onderwerp had gekozen, want hij schonk haar een brede glimlach en begon uitvoerig te vertellen. Hij had de wagen voor een klein prijsje kunnen kopen en reed ermee heen en weer tussen Edam en Volendam, waar hij bezig was met het

maken van een nieuwe verkeersweg. De bak was ruim genoeg om er zijn materieel mee te vervoeren of om er zand of grind mee te halen.

‘D’r mankeert soms wel wat aan, maar dan maak ik het weer’, zei hij laconiek.

Lena keek hem bewonderend aan. ‘Kun je dat dan?’

‘Zo moeilijk is het niet. Gewoon een kwestie van gezond verstand’, en hij begon uitgebreid te vertellen wat de functie was van de verschillende onderdelen. Ze was gered.

2.

Op een middag, enkele weken na haar eerste dag bij de familie Damstra, bracht Lena juist de kopjes naar de keuken toen ze Henks bestelwagen aan hoorde komen. Haar werkdag zat erop, maar ze ging vaak voor haar vertrek nog even theedrinken met haar werkgeefster. Dan bracht ze mevrouw Damstra op de hoogte van de nieuwtjes uit de stad. Haar gezondheid was fragiel en belette haar zelf de deur uit te gaan. Vrijwel al haar dagen bracht ze door in de leunstoel bij de haard. Het was haar hart, zei ze. Lena had nooit veel haast weer naar huis te gaan en als mevrouw in een goed humeur was, vertelde ze Lena over haar jeugd. Ook zij was de oudste dochter in het gezin, vertelde ze. Haar moeder was jong weduwe geworden en mevrouw Damstra was voor haar blijven zorgen tot meneer Damstra in haar leven verscheen.

‘Er zijn wel vrijers geweest hoor’, zei ze op vertrouwelijke toon. ‘Jongens uit het dorp. Ik vond er niet veel aan, totdat ik Johannes ontmoette. Hij was al veertig jaar, twaalf jaar ouder dan ik en had veel meer levenservaring. Hij was koopman geweest en had veel gereisd, terwijl ik nog nooit buiten Edam was geweest.’

Lena begreep best dat meneer Damstra voor haar was gevallen. Nu vertoonde het lange zwarte haar dat ze in een wrong in haar nek droeg grijze strepen, maar je kon zien dat ze vroeger een beeldschone vrouw moest zijn geweest. Terwijl ze de kopjes omspoelde in de teil, vroeg ze zich af of meneer Damstra het reizen speciaal voor zijn vrouw had opgegeven en een baan had gezocht die hem in Edam hield. Dat zou toch romantisch zijn?

Toen ze zich omdraaide, stond Henk tegen de keukendeur geleund naar haar te kijken, terwijl hij het puntje van zijn sigaar knipte. Ze voelde zich betrappt, hoewel hij natuurlijk niet kon weten waar ze aan had gedacht. Ze sloeg snel haar ogen neer en deed haar schort af.

‘Ik sta juist op het punt naar huis te gaan’, zei ze.

‘Zal ik je even brengen met mijn wagen?’

Het was maar een klein stukje naar huis en Lena had gemakkelijk kunnen lopen, maar ze wilde dolgraag eens een ritje maken in zo’n mooie auto. ‘Dat is heel vriendelijk van je.’

Opgetogen volgde ze Henk naar de bestelwagen die op de stoep voor de deur stond. De open laadbak lag vol houten kruiwagens, scheppen en gereedschappen waarvan Lena de naam niet wist. De wagen had een houten cabine met aan weerszijden deuren met vierkante ramen. Henk opende de deur aan de passagierszijde en hielp haar in de cabine te klimmen.

Ze nam plaats op het smalle bankje. Wat zat je hier hoog! Door het raampje zag ze de hoge rug van de glimmend zwarte motorkap. Henk stapte aan de andere kant in en ging naast haar achter het stuur zitten. Zijn been raakte het hare en Lena voelde hoe haar blos zich

verdiepte. Vlug keek ze om zich heen, maar niemand lette op hen.

Henk startte de motor en de wagen zette zich in beweging. Verrukt keek ze door het raampje naar buiten. Wat was het heerlijk om zo rondgereden te worden. Henk moest er ook plezier in hebben, want hij ging niet rechtstreeks naar haar huis, maar maakte een flinke omweg. Toen hij even stilhiel voor iemand die met een handkar vol spulletjes de straat overstak, zei hij iets tegen haar, maar door het lawaai van de motor kon ze het niet verstaan.

Na een poosje hobbelde de bestelwagen alweer over de keien van de Voorhaven en even later stopte Henk de wagen bij haar ouderlijk huis. Lena zwaaide uitgelaten naar haar moeder, die voor door de winkelruit naar buiten keek.

‘Vond je het leuk?’ vroeg Henk.

Lena knikte: ‘Enig!’

Hij lachte luidkeels, bleef nog even zitten en hield haar blik vast. Toen aaide hij even met een ruwe hand over haar wang en stapte uit. Galant hield hij het portier voor haar open. Met bonkend hart zette ze haar voet op de treeplank en in een beweging pakte hij haar middel vast en tilde haar moeiteloos uit de cabine.

‘Dank je wel’, prevelde Lena, en omdat ze zich geen houding wist te geven haastte ze zich naar binnen.

Er volgden meer uitstapjes en nooit eerder had Lena zich zo licht en vrolijk gevoeld. Zelfs de saaiste huishoudelijke klusjes vielen haar minder zwaar. Bij het strijken van de was dacht ze aan haar laatste ritje met Henk. Hij had de auto stilgezet op een verlaten weggetje in de Purmer en de motor uitgeschakeld.

‘Zo kunnen we het ruisen van het riet beter horen’, verklaarde hij. Verrukt keek Lena naar de wuivende pluimen en de uitgestrekte weilanden. Plagend streek hij langs haar gezicht en fluisterde: ‘En we kunnen ook nog andere dingen doen.’

Langzaam boog hij zich over haar heen en drukte zijn warme lippen op de hare. Het was een lange kus, die de hele dag op haar lippen bleef tintelen en het scheen Lena toe dat het voor iedereen zichtbaar was. Mevrouw Damstra zei niets, maar Lena voelde haar onderzoekende blik toen ze per ongeluk de theekopjes op het dienblad liet rinkelen.

Begin mei vroeg Henk haar om op zondag mee te gaan naar de kermis in Purmerend. Ze konden er met zijn wagen heen rijden. Ze aarzelde even: wat zou moeder ervan zeggen? Maar moeder vond het goed, mits ze op tijd thuis was, dus die zondag trok Lena het bloesje aan dat ze dit jaar voor Pasen had genaaid. Het had een openvallend kraagje, zodat haar slanke nek

mooi uitkwam en haar boezem wat voller leek. Het was iets te fris voor de tijd van het jaar, maar ze zouden toch voor de avond viel wel weer terug zijn. Ze koos haar zondagse schoenen met hakjes, die haar net iets langer maakten en haar in een dunne panty gestoken kuiten mooi uit lieten komen. Tevreden keek ze naar haar spiegelbeeld. De lentezon had haar huid iets gebruind en ze had haar lippen wat donkerder gemaakt met de lipstick die ze van haar vriendin Marga had geleend.

Ruim na het middageten hobbelde de bestelwagen van Henk de Voorhaven over en stopte voor de deur. Henk stapte uit en nam theatraal zijn hoed af voor moeder, die nieuwsgierig naar buiten kwam.

‘Het is wel duidelijk waar Lena haar schoonheid vandaan heeft.’

Moeder wuifde zijn woorden weg, maar Lena zag tot haar genoegen dat ze licht bloosde.

‘Maak het niet te laat, hoor’, zei ze toen Lena haastig haar jas aanschoot en achter Henk aan naar de wagen liep.

Hoffelijk hield hij de deur voor haar open en hielp haar omhoog voor hij zelf plaatsnam.

De kermis in Purmerend was lang niet zo groot als die in Edam, maar zeker zo leuk. Henk trakteerde haar op een brok noga bij de snoepkraam en een glas koel bier. Lena nipte voorzichtig aan het schuimende drankje. Moeder was van de Blauwe Knoop en in haar huis werd niet gedronken. Vader trok zich er weinig van aan en vertrok geregeld naar het café om er te “biljarten met vrienden” zoals hij dat noemde, maar Lena’s ervaring met drank beperkte zich tot een glaasje advocaat op feestjes bij haar oma, die Marga en zij giechelend opaten met een klein lepeltje. Bier had ze nooit geprobeerd, maar na een paar slokjes besloot ze dat ze het wel lekker vond.

Bij de Kop van Jut trok Henk zijn jasje uit en stroopte zijn mouwen op. Zijn armspieren bewogen als dikke kabels onder zijn huid toen hij de hamer naar achteren zwaaide. Met een daverende klap liet hij de hamer op de veer neerkomen en meteen schoot het gewicht langs de rails omhoog. Het luide gerinkel trok de aandacht van de omstanders. Voldaan keek Henk om zich heen en glimlachte tevreden naar Lena.

Na de kop van Jut gingen ze naar de schiettent, waar Henk opnieuw in de prijzen viel. Hij daagde Lena uit het ook eens te proberen, maar ze schudde beslist haar hoofd. Ze accepteerde een tweede glas bier en voelde zich een prinses aan de arm van Henk. Bij haar vierde ritje in de zweefmolen kreeg ze de slappe lach toen Henk haar stoeltje een stevige duw gaf zodat haar haren in de wind wapperden. Nooit eerder had ze zo veel plezier gehad en wat haar betrof mocht deze dag eindeloos duren.

Toen het donker werd kondigde Henk aan dat ze weer naar huis gingen, en met zijn arm om haar heen liepen ze naar de auto. Hij hield haar stevig tegen zich aan gedrukt, wat prettig was omdat ze het lastig vond een rechte koers aan te houden.

‘Vond je het leuk?’

‘O, heerlijk!’ riep Lena uit. Haar stem klonk vreemd.

Proestend van het lachen zat ze naast Henk op het bankje terwijl hij de auto met één hand aan het stuur geroutineerd naar Edam reed. Pas toen hij de wagen stopte bij een wat vervallen gebouwtje, wist ze zeker dat ze hier op de heenweg niet langs waren gekomen. Henk doofde de koplampen van de auto en legde zijn hand op haar knie, terwijl hij zich vooroverboog en haar kustte. Zijn lichaam drukte zwaar tegen haar aan en zijn hand gleed van haar knie langs de binnenkant van haar been onder haar rok, terwijl hij haar mond opende met zijn tong.

Haar hart ging hevig tekeer. Zo hier in het donker met zijn tweeën, dat hoorde natuurlijk niet. O, als moeder dit eens wist! En de pastoor! Maar het was te spannend om er nu al mee op te houden. En wat zou Henk van haar denken als ze van een beetje vrijen meteen in paniek raakte? Hij zou haar misschien te preuts vinden en zeker niet nog eens meenemen in de auto. Daarom zei ze niets en na een poosje liet Henk haar los en stapte uit.

Het was te donker om te zien wat hij deed, maar toen hij het portier aan haar kant opende, begreep Lena dat hij om de auto heen was gelopen. Hij gebaarde haar uit te stappen. Ze aarzelde, waarop hij ontspannen lachte terwijl hij haar voorzichtig optilde en haar zonder enige moeite de duisternis in droeg.

Het schuurtje dat ze vanuit de auto had gezien was niet op slot. Ze wist dat ze tegen Henk moest zeggen haar naar huis te brengen, maar ze durfde het niet. Ze dacht aan de heerlijke middag. Ze wilde dat moment van spanning en opwindning nog wat rekken. Alsof Henk haar tweestrijd voelde, zei hij: ‘Laat mij maar. Ik weet wat ik doe.’ En ze liet hem zijn gang gaan.

Ze had moeten weigeren, bedacht Lena, terwijl ze in haar eentje op haar kamer haar rozenkrans door haar vingers liet gaan en de bekende woorden prevelde. Na die ene avond was het niet weer gebeurd. Kon ze na één keer al zwanger zijn? *Heilige Maria, Moeder van God...* Onmogelijk. Dat kon niet waar zijn. En toch, haar menstruatie was altijd heel regelmatig. Ze had nooit eerder een keer overgeslagen. *Bid voor ons, zondaars, nu en in onze dood...* Ze moest naar de dokter, zekerheid hebben. Opnieuw brak het zweet haar uit.

‘Lena! Kom je theedrinken?’ hoorde ze moeder roepen.

O, God, moeder. Die zou het haar nooit vergeven. Moeders belangrijkste doel in het leven was haar kinderen op te voeden volgens de normen en waarden van haar diepgewortelde geloof. Zelf zou ze nooit iets doen wat niet hoorde. Haar grootste zonde was waarschijnlijk dat ze haar wenkbrauwen aanzette met houtskool voor ze de deur uitging. Al die deugdzaamheid – en dat zou Lena, haar oudste dochter, in één klap wegvagen. Eén avondje in prikkerig stro zou haar leven en dat van haar ouders voor altijd veranderen. Ze zou schande brengen over haar familie. Moeder zou haar naar de nonnen sturen. Dat was zeker.

Voorzichtig kwam Lena weer overeind en maakte met een beetje water uit de kan naast haar bed haar gezicht schoon. Haar moeder hoefde het nog niet te weten. Eerst de dokter. En als ze echt zwanger was, zou ze verder zien. Ze had wel eens gehoord van een vrouw in Volendam die een zwangerschap ongedaan kon maken, maar die mogelijkheid verwierp ze meteen. Haar hele jeugd droomde ze ervan een eigen gezin te hebben. En dit kindje, dat in haar buik groeide, was daar het begin van. Ze stond op van het bed, streek haar rok glad, rechtte haar schouders en nam de po mee naar beneden om hem te legen.

Alsof er niets aan de hand was, ging ze de volgende dag naar de familie Damstra, maar nog voor de ochtend voorbij was, nam mevrouw Damstra haar even apart.

‘Wat is er met je, Lena? Je ogen glanzen zo en je huid ziet er zo anders uit’, en ze fluisterde ‘Je bent toch niet zwanger?’

Lena ontkende niet. Het zou snel genoeg zichtbaar zijn en ze wilde niet liegen tegen Henks moeder.

‘Het is Henk, is het niet?’

Lena knikte en sloeg haar ogen neer.

‘Weet hij het al?’

Lena schudde haar hoofd en wreef de modderige overall van Bernard over het wasbord zodat ze mevrouw Damstra niet aan hoefde te kijken. Wat zou die wel van haar denken?

Mevrouw Damstra was een tijd stil. Lena bedacht dat ze nu waarschijnlijk haar ontslag zou krijgen, maar tot haar verrassing zei haar werkgeefster: ‘Vertel het hem Lena, maar zet hem niet onder druk. Ik zal met hem praten.’